

Elek utca

20 → 25

Kedves Szerkesztőség!

Tíz. Mondtátok a könyvekkel zsúfolásig megtöltött kis belső szerkesztőségi szobában. Tehát 10, azaz év. Vagyis tízszer tíz, éppen ennyi izgatott, veritékező készenlét, határidő, nyomdászágú korrektúra, megszállott emberek maroknyi csoportjának harca valamiért, ami fontos nekünk, mindnyájunknak.

A tízből én csupán kettőt tölthettem Veletek. A Hangszóló még igen fiatal, s születésének oka az, hogy a véletlen engem is bevezetett abba a kicsi szerkesztőségi szobába. Véletlen? Persze hogy nem. Boldog vagyok, hogy Hozzátok tartozom, az én szolid két évemmel.

A zene immár állandó rovatot kaphatott, s úgy Nap-út módra sorakozhatnak zenei esszék, ismeretterjesztő írások, megszokott és szokatlan formájú szövegek és beszélgetések hónapról hónapra.

Tehát ünnepeljünk, örüljünk a tíznek és a kettőnek is.

Fogadjátok ünnepi csokor helyett az alábbi Hangszólót, amelyben beszélgetőtársammal a tízest járjuk körül. Boldog születésnapot, s a következő tízhez pedig összetartást, szeretetet és erőt kívánva,

E. Sz.

Muzsikáló 10 évesek

Enreiterné Bányai Edit zenepedagógussal
beszélget Elek Szilvia

10 év bizony, mondják, nagy idő. S nemcsak a folyóiratok életében. Ennyi év elteltével a kis rügyekből – ötletből, adottságból, elhivatottságból, célból, képességből – gyönyörűen zöldellő, gazdagon burjánzó, szerteágazó fa nőhet. Így történik ez az emberi rügyecskékel is; a parányi, magatehetetlen csecsemőből napról napra fejlődik, érik meg az az önálló lény, aki egyedülálló, megismételhetetlen, senkihez sem igazán hasonlítható, egyedi és egyéni külső és belső tulajdonságait egyre jobban elének tárja – a gyermek.

10 éves korára a gyermek már tudatosan alkot, tanul, és mindezt talán még játszva, de véresen komolyan. 10 évesen elvárhatóan és felelősségteljesen teljesít. 10 évesen némelyik gyermek felvehetné a versenyt akár egy felnőttel is. 10 évesen sok gyerek már szinte kész tudós, sportoló vagy – művész.

Mivel egy zenei rovat hasábjain zenével foglalkozunk, így tehát vizsgálódásunk tárgya a „zenélő gyermek” lesz. Aki ma 10 éves.

Beszélgetőtársam zenepedagógus, méghozzá azok közül való, akik szakmájukat megrögzött elhivatottságból és a legalázatosabb megszállottsággal végzik. Még a mai, a művészetoktatásnak nem kedvező és az igazi értékeket alulbecsülő közegben is.

Enreiterné Bányai Edit zeneakadémiai diplomájával zsebében hosszú évek óta piciket, kicsiket és némileg nagyobbakat tanít, nevel a zene szeretetére és megismerésére. Szolfézs- és furulyatanárként a budapesti Weiner Leó Zeneiskola és Zeneművészeti Szakközépiskola alapfokú osztályaiban oktat.

Beszélgetésünk kezdetén fotókat nézegetünk. Valamikori és mai gyerekekről. Azok a régiek egy könyv lapjairól tekintenek ránk. A lángoló szemükből áradó fény szinte még ma is perzsel. Hát igen, róluk tudjuk, hogy csodagyermekek voltak. Mozart 10 évesen hangversenykörutakon lépett fel és operákat komponált. Felix Mendelssohn ennyi idősen szintén szólóesteket adott, vonósszimfóniáit pedig maga vezényelte zenekara élén. Nővére, Fanny 10 évesen már kész virtuóz volt, de ugyanez elmondható Clara Wieckről is, aki az akkori társadalmi viszonyoknak megfelelően Clara Schumann néven vált halhatatlanná. De térjünk rá a régiek után a mai gyerekekre.

Az előbb felsorolt különleges képességű gyermekek valószínűleg már korábbi életkorban is kiemelkedő teljesítményekre voltak képesek.

A gyermek Mozart

Ma hogyan fogalmazhatóak meg az elvárások, mit tudhat egy átlagos képességű, zenét tanuló 10 éves gyermek ma?

Enreiterné Bányai Edit: Azokról az állami (önkormányzati) intézményekben tanuló gyerekekről tudok nyilatkozni, akik zömmel 7-8 éves korukban (az általános iskolák másodikosaiaként) iratkoztak be a hozzájuk legközelebb eső – vagy legalábbis számukra jól megközelíthető – zeneiskolába. A szerencsésebbek akár „kiselőképzőbe” is járhattak, amint beiratkoztak az általános iskolába. Az után, hogy az előkészítő évben (években) erősítjük ritmusérzéküket, kialakítjuk, megszilárdítjuk bennük a zenei ritmusok alapját, az egyenletes mozgások és belső lüktetésérzés igényét, készségét, megszerettetjük velük az önkifejezés énekes útját, fokozatosan fejlesztjük kottaolvasási jártasságukat. Az előképző években még csak 2-3, majd 5-6 fokú számukra ismeretlen dallamokat képesek – némi előkészítés után – kottaképről önállóan, belső hallásukkal elképzelni és megszólaltatni, illetve lejegyezni hallás után, s mire 10 évesek lesznek, már igazi „felnőtt” népdalból s egyszerűbb hangszeres darabokból, zenei miniatűrökből is sokat megismernek, énekelnek, játszanak. Ismerik a legalapvetőbb hangsorokat – egy-egy dallamkör, stílus megkülönböztető jegyeként is –, szinte mindegyikük biztosan hallja, érzi a dūr és moll színezetű harmóniák, dallamok közötti különbséget, amit sokszor zenén kívüli tapasztalatokkal, érzetekkel is asszociálnak. Annyi gyermekdalt, magyar népdalt ismernek és énekelnek, hogy az ügyesebbek a legtipikusabb dallamformákban rögtönözni is tudnak, ezzel mintegy a maguk számára illusztrálva, mit jelent valójában a szájhagyomány, népdalkincsünk csiszolódása, ahogy azt valamikor nemzedékről nemzedékre átadták egymásnak a családtagok és kisközösségek. Nemcsak Kodály tanítványai, de sok fiatal hangszeres tanár is elismeri, hogy az éneklés, a vele együtt fejlődő belső hallás, az intenzíven működő zenei fantázia a legjobb alapja a hangszertanulásnak is. A tízéves gyerek, aki 1-2-3 éve kezdett zongorázni, hegedülni, furulyázni vagy gitározni, szívesen játssza mind a magyar népdalokat és táncdallamokat, azok feldolgozásait, mind a kisebb barokk és bécsi klasszikus táncokat, mert zenei emlékezetében azok számos alkotóelme már elevenen él. Általában nagyon örülnek, ha olyan zenével találkozhatnak, amit valamikor „énekesként” ismertek meg. Ebben az életkorban már némi „kamarazenei” tapasztalatuk is van, mert mind a hangszeres tanárok, mind a szolfézstanárok törekszenek arra, hogy az együtt muzsikálás örömeivel ajándékozzák meg a tanítványokat.

Elek Szilvia: *A mai gyerekek igazából hálásak lehetnének – ha másért nem is, de emiatt minden bizonnyal igen – jelen korunknak annyiban, hogy mára a művészetoktatás a nem kevés gondolkodó és nagy tapasztalatú művész és pedagógus munkája nyomán szervezetté, felépítetté vált. A valamikori gyerekek egyéni oktatásban részesültek, s ha szerencsésük volt, jó tanárhoz kerültek. Ma tantervek, kipróbált tanmenetek, folyamatosan fejlődő oktatási rendszerek és módszerek állnak a tanárok rendelkezésére. És rengeteg szakkönyv is. Természetesen a tanár személyisége és felkészültsége most sem kisebb jelentőségű, csak talán jobban megbízhatunk egy általános színvonalban.*

Visszatérve a 10 évesekhez, érdekelne, mit csinálnak szívesen a zeneórákon, mivel lehet őket lekötöni?

E.B.E.: Röviden: mindent szeretnek, ami szép, izgalmas, érdekes zeneileg, érzelmileg, vagy hangzásában újszerű, de emészthető számukra. Sok felnőtt van, aki nem képes olyan őszinte rácsodálkozással fogadni egy-egy ősrégi, mind szövegében, mind dallamában melankolikus-fájdalmas bujdosó vagy szerelmes dalt, mint ahogy ők, akik magyar népzenei, népköltészeti fordulatokon keresztül jutottak zenei ismeretekhez. Ugyanakkor felpeszsdítően hat rájuk az izgalmas ritmusú (pl. váltakozó ütemű, „lejtésű”) dal, amihez egyszerű tánclépéseket adhatunk. Szeretnek hozzá különböző ritmus-kíséreteket kitalálni, főleg ha azokat meg is hangszereljük, tehát kisebb ütőhangszereken játszhatják. Mindig emeli a hangulatot, ha valami 2-3 szólamban jól sikerül, különösen ha kombinálni tudjuk az éneket hangszerek hangjával. A lehetséges variációk száma mindig eléri azt a szintet, hogy ne kelljen félni az unalomtól. A variáló kedv 10 éveseknél már annyira fejlett, hogy mindig akadnak, akik gyűjtik (lejegyzik) saját kis kompozícióikat. (Vannak iskolák, ahol ezt magas szinten művelik.)

Hegedűlő mai 10 éves

Zenét is hallgatnak a csoportos órákon, igen szívesen, ha korosztályuknak való megfigyelési szempontokat adunk hozzá. Érdeklík őket a zenekari hangszerek, sőt a kifejezetten népi hangszerek is – persze inkább csak a hangjukkal tudjuk megismertetni őket.

E.Sz.: *Van-e, és ha igen, akkor mi a különbség a mai és a 10 évvel ezelőtti zeneiskolások között?*

E.B.E.: A mai gyerekek nyugtalanítóan ingergazdag környezetben kénytelenek élni – különösen a nagyvárosiak. Sok csábító lehetőség tart igényt a szabad idejükre, járhatnak naponta edzeni, táncolni, rajzolni, válogathatnak az iskolai szakkörök közül. Akik kistelepeülésen élnek, azok közül is egyre többen szörföznek az internet látszólag boldogítóan színes, végtelen kínálatán. Különösen az utóbbi – együtt a rágógumit helyettesítő tv-műsorok káros fogyasztásával – sokukat passzivitásra szoktatja, vagy egyszerűen kifárasztja a befogadásra való készségüket. Akiket szüleik távol tartanak a képernyőtől – legalábbis egészséges korlátokat szabnak nekik –, azok a mi legkiválóbb tanítványaink, nyitottak, aktívak, örülnek sokféle zenei feladatnak és játéknak. Mindenképp magasabbra emeli előttünk a léceket a mai világ. A gyerekeket mozgalmos, változatos, megkapó élményeket nyújtó órákon kell megismertetni a több száz éves vagy épp kortárs zenékkal. Mivel az amatőr kórusmozgalom minimális részét éri el a népességnek, mivel az énekképzés lehetőségei is beszűkültek, mivel a mai anyák és nagyanyák még ritkábban dúdolnak, énekelnek a cseperedő gyermek mellett, nehezebb rákapatni őket a dalolásra, de nem reménytelen. (Kiváló útmutatást ad ehhez például Dr. Vékássyné Bruckner Adrienne iskola-teremtő, hangképzésről szóló könyve és továbbképzései.) Sok munkát jelent, míg egy gyerek, aki sehol sem szokott énekelni az iskolán kívül, nemcsak egy instrumentumon keresztül, de saját hangjával is szívesen fejezi ki legbensőbb

önmagát. A mai gyerekek talán még szívesebben vesznek részt a kreatív és improvizációs játékokban, mint az előző korosztály, erre már érdemes alapozni a tízéveseknél. Kicsit hangosabbak és elevenebbek is – ez részben nagyobb önállóságukból következik és izgalmas feladat az energiájukat jó mederbe terelni. Tudjuk, hogy vannak még „éneklő-zenélő családok” (közülük ismerek néhányat, akiknél nincsen televízió) és olyan gyerekek, akiknek annyira életeleme az éneklés – akár a néptáncolással, kórusénekléssel, szolfézstanulással összefüggésben –, hogy spontán dalolgatnak játék, utazás vagy épp fürdés közben is. Ha erről hallok, mindig boldog vagyok. Van még remény, hogy nem fogjuk kipusztítani a zenét az életünkől.

E.Sz.: Szeretik a zenét?

E.B.E.: Minden olyan zenét szeretnek, amihez „kapaszkodót” kapnak! A fanyalgó felnőtteknek el szoktam mondani, hogy igenis, szeretik Bartók kis zongoradarabjait játszani, kórusműveit hallgatni, – ehhez a szöveget ismerniük kell s épp 10 éves korukban szoktam velük hallgatni a zenekari Concerto játékos II. tételét. Sok örömük van benne, mert megközelíthető mind a fúvós hangszerpárok hangja, mind az újra és újra felhangzó kisdobszóló ritmusa, a tétel – építészeti asszociációknak is teret adó – hídformája s a középpontban álló rézfúvós koráldallam nyugodt, felemelő méltósága felől. Bárdos Lajost egy békességóhajtó gyönyörű vers írására ihlette, így énekeljük is. Utóbbiról szólva eszembe jutnak olyan „kedvencek”, mint a Bárdos-bicíniumok (kétszólamú énekek) – menyasszonyról, vőlegényről, malomról és szélről –, vagy a sok Kodály-bicínium, melyekből ennek a korosztálynak a szolfézsönyvében több is van, s évről évre megtaníthatom a 10 éveseknek Szőnyi Erzsébet két-három bicíniumát. Hangszeres játéokra valók a reneszánsz táncpárok, régi magyarországi vagy lengyel kódexekből való táncdallamok, korabeli angol dalok, kánonok. Olyan nagy a választék, hogy a válogatás nem nehéz.

E.Sz.: Tovább nézegetve a valamikori csodagyerekek fényképeit, nem állom meg a kérdést; vannak-e ma is csodagyerekek (persze nem a médiumok által felfújtt, mesterségesen „előállított” kis „pop- vagy rock-majmokra” gondolok...)? Olyanfélék, mint például a XVII. századi Elisabeth Jacquet (később Elisabeth De La Guerre), akit a korabeli újságok csodaként említenek, részletesen ecsetelve a Napkirály udvarában adott hangversenyait, ahol saját műveit énekelte, magát csembalón kísérve. Vagy gondolhatunk a Beethoven előtt zongorázó gyermek Liszt Ferencre is...

E.B.E.: Nem hiszek a „született zseni” mítoszban. Ismerek (ismertem) zseniális gyerekeket, akik tízéves korukban egyaránt kiválóak a zenében, a matematikában, vagy csak az egyikben. Mindig ott van a hátuk mögött egy olyan család, ahol igen korán (már az iskolát megelőzően) színes, intellektuálisan inspiráló élmények érték a gyermeket. A zsenit elsősorban a szülő, másodsorban a közvetlen környezet, kisközösség neveli, előhívja egy átlagosan egészséges

Felix Mendelssohn-Bartholdy
gyermekként

testi-lelki adottságokkal született gyerekből. Ha nem terhelik túl *érzelmi zűrök*, *anyagi nyomorúság*, akkor bámulatos muzsikusi, virtuóz hangszerjátékos lehet már egy 10 éves is. Gondolhatunk ilyenkor olyan furulyásokra, akik Vivaldi-koncerteket játszanak, zongoristákra, akik Bach-fúgákat, Chopin-etűdöket, Bartók *Medvetáncát*, illetve *Mikrokozmosz* sorozatának legizgalmasabb ritmikájú darabjait, hegedűsökre, akik egy országos versenyen Bach-szólóműveket játszanak. Ezekben az esetekben a támogató, inspiráló családi háttér, a kiváló képességek találkoznak egy gondos, nagy tapasztalatokkal, szeretettel és pedagógiailag magas szintű jártassággal bíró tanár elszántságával. S vannak 10 évesek, akik egy bécsi zeneakadémiai hallgató szintjén képesek hallásukkal úgy analizálni ismeretlen zenei részleteket, hogy azt önállóan papírra vessék. Ez is a nevelés, gyakorlás eredménye. Ha „zseni” alatt olyan csodagyermeket értünk, mint Mozart volt, (akit édesapja tanított is, menedzselte is), – nos vannak ilyenek is, akiket 10 éves korukra profi előadóvá tesznek tanárai, s a háttérben a szülők. Ők lehet, hogy nagy örömmel gyakorolnak 4-5 éves koruktól kezdve – naponta órákat! –, de összenőve hangszerükkel, szinte bura alatt nevelődve vajon milyen kapcsolatban vannak kortársaikkal? Ez nagyon kényes kérdés, és megkérdőjelezem, van-e minden kis virtuóznak igazi gyermekora, baráti köre, *teljes-e* az élete. Elképzelhető, hogy azzá tehetik nagyon gondos és bölcs szülők.

E.Sz.: *Mit tehetnének, hogy 10-szer ennyi 10 éves beszéljen „zenéről” Magyarországon és egész Európában? – és itt a lelket nemesítő, igazán értékes zenére gondolok.*

E.B.E.: Sok, sokkal több pedagógiai optimizmusra és önreflexióra inspiráló, egymást segítő szakmai kisközösségre lenne szükség! Valamint meg kell ragadni minden fórumot, hogy meggyőzzük mind a szülőket, mind a politikusokat – talán elsősorban *ez lenne a lényeg!* – hogy a zenélést, színvonalas zeneoktatást mint az érzelmi intelligencia gazdagításának, a munkához való viszony egészségesebbé tételének eszközt minden módon támogassák. Ebben – mint más művészeti ágakban is persze – munkaerővel, életkedvvel összefüggő hatásokat érhetnének el, költségei közgazdaságilag is „megtérülnének”, ha egy átfogó, átgondolt kormányprogram révén az egész ország népességét elérhetnének vele. Vannak bölcsebb európai országok, ahol ezt nemcsak felismerték, de már el is indítottak olyan zenei tömegmozgalmakat, amik egy intellektuálisan (és testileg is!) teherbíróbb, társadalmilag szolidárisabb, érzelmileg intelligensebb nemzedék felnövekedését ígérik. Csak akkor leszünk képesek hasonló eredményeket felmutatni – sajátos zenei *hagyományaink megtartásával* –, ha a lehetséges segítőkkel – szülőkkel, társszakmákkal (pszichológia, óvodapedagógia, tanárképzés) – összefogunk, s követeljük, hogy a legfelsőbb szinten *valódi szakértők* segítsenek minket jó céljaink felé.

Furulyázó mai 10 éves